

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.25, maj 2025

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Jens Lei Wendel-Hansen

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

“Danmark og den Danske Forening. 1” og “Danmark og den Danske Forening. 2”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 “Danmark og den Danske Forening. 1”
- 3 “Danmark og den Danske Forening. 2”
- 4 Efterspil
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Artiklerne “Danmark og den Danske Forening. 1” (24. juni 1853) og “Danmark og den Danske Forening. 2” (2. december 1853) er begge skrevet med baggrund i Den Danske Forening, og foreningens erklærede hensigt om at forsvare Danmark som selvstændig nation ved bl.a. at værne dansk sprog og kultur mod indflydelse fra Tyskland.

Den Danske Forening blev oprettet på baggrund af Treårskrigen (1848-1851) og de politiske udfordringer, der fulgte af, at Frederik 7. formodentlig ikke kom til at efterlade sig en arving til den danske trone. Også stormagternes krav om opretholdelse af den danske helstat bød på politiske udfordringer for den danske regering. Med støtte fra Rusland blev det i *Warszawa-protokollen* af 5. juni 1851 foreslået, at arverettighederne til Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg alle skulle overføres til prins Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg. Den russiske kejser gav i forslaget afkald på sine eventuelle rettigheder til Holsten på en betingelse. Hvis prins Christians mandlige arvinger skulle uddø, ville

arverettighederne til Holsten igen tilfælde den russiske kejser (Hjelholt 1949, s. 186-190). Stormagterne Det forenede Kongerige (Storbritannien og Irland), Frankrig, Østrig og Preussen tiltrådte året efter forslaget med vedtagelsen af Londontraktaten den 8. maj 1852.

En direkte følge af Londontraktaten og beslutningen om at gøre prins Christian til tronfølger var, at Kongelovens bestemmelser om tronfølgen skulle ændres. Spørgsmålets vigtighed fremgår af premierminister (regeringsleder) og udenrigsminister C.A. Bluhmes trontale (åbningstale) i Rigsdagen 4. oktober 1852. Bluhmes tale blev holdt på vegne af Frederik 7, der var hindret pga. sygdom. I talen understregede premierministeren, at ingen sag måtte gå forud for sagen om arvefølgen, der havde optaget regeringen i en årrække (Hjelholt 1949, s. 186).

Om Rusland ville gøre alvor af sit evt. arvekrav, var mere end tvivlsomt. Til gengæld brugte Rusland gerne kravet som et strategisk element i forhandlingerne i 1852-1853. Det gav Rusland en mulighed for meget direkte at blande sig i danske anliggender, noget Grundtvig var kritisk overfor. Grundtvigs frygt for konsekvenserne af Londontraktatens bestemmelser vedr. helstatens integritet havde altså også en politisk dimension, der, om end nok så hypotetisk, rakte ud over, hvad almindelig kærlighed til fædrelandet, modersmålet, danskhed osv. synes at kunne betinge.

Den Danske Forening blev formelt oprettet med "Indbydelse til en Dansk Forening", der den 21. maj udkom i det første nummer af *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening* (Grundtvig 1853a, s. [1] f). Indbydelsen var signeret af Grundtvig og 50 andre underskrivere.

Grundtvig havde allerede i begyndelsen af 1853 luftet tanken om en dansk forening. Det gjorde han i et brev dateret 10. februar 1853 til vennen P.A. Fenger. De tanker om foreningen, der kom til udtryk i brevet til Fenger, svarer i det store hele til formålet sådan som det beskrives i "Foreløbige Bestemmelser ved Grundelsen af 'den Danske Forening'" (1853b). I brevet skrev Grundtvig, at en sådan:

Forening er ogsaa uden Tvivl for Øieblikket uundværlig til Danmarks Frelse fra den overhængende Fare at falde i Fiendehaand, og vilde med Guds Hjelp i roligere Dage bidrage uberegnelig til at udjævne Forholdene mellem Dannemænd [gode, danske mænd] og til at værne om Modersmaalet og fremme dansk, folkelig Oplysning i alle Retninger (*Breve* 1924-1926, bind 2, s. 525).

Dannebrog fungerede som talerør for Den Danske Forening (se indledningen til [*Indbydelse til en Dansk Forening*](#)). Ugebladet udkom i perioden 21. maj 1853 til 31. december 1855. Grundtvig bidrog især med digte og artikler til bladets første årgang.

De to artikler "Danmark og den Danske Forening" nuancerer og understreger foreningens formål, sådan som det allerede var blevet beskrevet i "Indbydelse til en Dansk Forening" (Grundtvig 1853a), "Foreløbige Bestemmelser ved Grundelsen af 'den Danske Forening'" (Grundtvig 1853b) og "Velkomst til den Danske Forening" (Grundtvig 1853c).

2 "Danmark og den Danske Forening. 1"

Grundtvig åbner første del af “Danmark og den Danske Forening” med meget klart at slå fast, at Den Danske Forening kun er for dem, der vil arbejde for Danmark og det danske folks bedste. Dem, som ikke vil det, de “bestrider [bekæmper] Foreningen og kan altsaa ingen Stemme have” i foreningen (Grundtvig 1853e, sp. [1]). Grundtvig udpeger tre centrale områder, som det danske folk “maa holde fast og benytte paa den bedste Maade” for at have magt over sin egen skæbne som folk og selvstændig nation. De tre områder er fædrelandet, modersmålet og den frie folkestemme, dvs. den frie folkelige røst (sp. [2]). Derefter gennemgår han systematisk, hvad han mener med de tre områder.

Grundtvig skelner mellem fædreland og fødeland, og det beror derfor ifølge ham på en misforståelse, når og hvis de to ord bruges synonymt. Han skriver “om nogen af os var *født* i Frankerig, saa var Frankerig vel [rigtignok] hans Fødeland, men dog ingenlunde hans *Fæderneland*” (sp. [2]). Det samme gør sig gældende for hertugdømmerne Holsten og Lauenborg. Skulle de komme under den danske trone, så gør det ikke de to hertugdømmer til dele af det danske fædreland (sp. [2]). Grundtvig argumenterer historisk for, hvor grænserne for Danmark og dermed danskernes fædreland går. Af samme grund er kampråbet “Danmark til Eideren” mere end bare partipolitik eller hjernesvind (sp. [3]). Danmark har siden Arilds tid gået til Ejderen, hvorfor Sønderjylland (Slesvig) må være en del af fædrelandet. Det er Holsten derimod ikke. Alt syd for Ejderen er fremmed land, og fremfor at gøre Holsten til en del af fædrelandet, må danskerne hellere “ønske at have og stræbe at faae saa *lidt som mueligt* tilfælles med det baade vildfremmede [vildt fremmed] og aabenbar [åbenlyst] fiendlige Landskab [område; land], hvoraf vi herefter kun har at vente, som hidtil, alt mueligt Bryderi” (sp. [3]). Det landområde, Grundtvig her sigter til, er naturligvis Tyskland. Han foretrak altså at have et lidt mindre Danmark, som til gengæld var helt og ægte dansk, end et større, med alle de politiske og kulturelle problemer, det ville give.

I *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen* (1831) tager Grundtvig Sønderjyllands dobbelte stilling i helstaten op. Han var altså allerede tidligt klar over, at spørgsmålet om Slesvig og Holsten ville byde på problemer, når der skulle findes en løsning med hensyn til Sønderjylland. Han skriver om udfordringerne ved at fastlægge en dansk grænse mod syd:

Slesvig *eller* Sønder-Jylland, hvis *dobbelte* Navn allerede klinger lidt tvivlsomt og tvetydigt, er dog virkelig et Been, Man ikke let skal sige om, hvad Legeme det i Grunden hører til; thi enten Man raadfører sig med Folke-Sproget, eller med Historien, immer faaer Man det dobbelte, eller tvivlsomme og tvetydige Svar, som ligger i Navnet (Grundtvig 1831, p. 59 f.).

Derimod er en udsondring af Holsten fra det danske fædreland ikke et nyt standpunkt for Grundtvig i 1853. I “Tale i den Slesvigske Hjelpeforening” fra marts 1848 taler han også om en udsondring af Holsten fra kongeriget (Danskeren. Et Ugeblad 1848, s. 84-96).

Det andet område, danskerne må værne om, er modersmålet. Ifølge Grundtvig kan

man kun have ét modersmål, noget skiftende regeringer har sået tvivl om. Et modersmål er ikke bestemt af, hvilke landområder der er underlagt samme regering. Det vil være det samme, som at sige “een Mand godt kan have to eller flere Munde”, hvilket igen er det samme som at tale med to tunger, dvs. lyve eller sige snart det ene, snart det andet (sp. [3]). Skal danskerne være herrer i eget hus, så må dansk også være det danske folks modersmål. Ifølge Grundtvig er sprog og tanke knyttet så uløseligt sammen, at de to ikke kan skilles ad. Det er f.eks. i modersmålet, at et folk bevarer og videregiver sine tanker og traditioner. Grundtvig skriver: “Med fremmede Ord kommer nemlig altid fremmede Tanker”, og når modersmålet taber anseelse, da vil folket nedsynke “mere og mere i Vankundighed og i aandelig Trældom under det fremmede Folk, hvis Sprog har faaet Raaderum, indtil det lidt før eller senere, ogsaa udvortes, bliver det samme Folks Trælle” (sp. [4]).

Det tredje og sidste element i værnet mod tysk indflydelse er den frie folkestemme. Grundtvig havde i 1848-1849 været modstander af Grundloven og tilhænger af oplyst eller opinionsstyret enevælde. Hans opfattelse gik kort fortalt ud på, at man tillod en relativt fri offentlig debat om samfundsforhold, mens den enevældige monark skulle lytte til denne debat og de ønsker, der kom til udtryk gennem debatten. På den måde kunne den enevældige konge træffe de bedste beslutninger på vegne af befolkningen, og på den måde ivaretage dens velfærd og trivsel på den bedste måde for flest mulig. Kongen fungerede i højere grad som statens øverste embedsmand, og han var afhængig af den frie folkestemme for at føre gode beslutninger ud i livet (jf. opslaget Enevældens faser 1660-1848 på lex.dk). Der er flere grunde til, at Grundtvig holder fast i betegnelsen den frie folkestemme, fire år efter, at Danmark fik en fri forfatning og et konstitutionelt monarki. For Grundtvig var den frie offentlige debat og en fri presse ikke et mål i sig selv. Formålet med friheden var at fremme oplysning for derved at sikre den bedst mulige regering. I den forbindelse spillede det en underordnet rolle om monarken var enevældig og støttede sig til rådgivende stænderforsamlinger eller om det var et parlament, der regerede landet. Tværtimod kunne et besluttende parlament fremme partiopdeling og dermed national splittelse, hvilket skulle undgås (Wendel-Hansen 2023, s. 127-129).

3 “Danmark og den Danske Forening. 2”

Anden del af “Danmark og den Danske Forening” udkom næsten seks måneder efter første del. Grundtvig refererer kort pointerne fra første del, da han antager at mange læsere vil have glemt dem (Grundtvig 1853g, sp. [1]). Hvor første del drejede sig snævert om fædrelandet, modersmålet og den frie folkestemme, og hvordan de tre elementer sammen skulle danne et værn mod tysk indflydelse på danske forhold, retter anden del i højere grad fokus mod de institutionelle rammer, indenfor hvilke der kan skabes de bedste forhold for de tre elementer. Og hvor første del var stramt disponeret, er anden del mere fri i sin disponering af emnerne, som også er flere end i første del.

De institutionelle rammer sættes af en dansk regering, en dansk rigsdag og et dansk oplysningsvæsen, dvs. dansk oplysning i almindelighed, og for at svare til deres navne skal de være “virkelig *Danske*” (sp. [1]). Vendingen ‘virkelig dansk’ er central, og

Grundtvig bruger den fem gange i de første fire spalter af “Danmark og den Danske Forening. 2”. Hvis ikke f.eks. regeringen eller rigsdagen er ‘virkelig dansk’, da kan de ikke fremme, det han kalder den danske sag. For at være virkelig dansk, må dens grundlæggende princip være at tage stilling til, hvad der gavner eller skader Danmark og det danske folk (sp. [1] f.).

Det gør den siddende regering ikke ifølge Grundtvig, der kalder regeringen for “vores saakaldte *Heelstats-Regiering*”. Regeringen betegnes som rådvild, hvis principper af samme grund stemples som udanske (sp. [1] f.). Grundtvig giver to konkrete eksempler på, hvorfor han mener, at regeringen ikke varetager danske interesser.

Det første eksempel er den såkaldte Januarkundgørelse af 1852. Afslutning på Treårskrigen (1848-1851) bød på to udfordringer for den danske regering. Det Tyske Forbund og Preussen havde overtaget kontrollen af Holsten, og Frederik 7. så ikke ud til at efterlade sig en tronarving. Stormagterne skulle acceptere en ny dansk konge for alle dele af det danske rige. Resultatet blev, at Danmark forpligtede sig til ikke at indlemme Slesvig i det danske kongerige, men til gengæld måtte Slesvig ikke være knyttet tættere til Holsten, end det var til kongeriget Danmark. Den danske regering forpligtede sig desuden til at få gjort det danske monarki i sin helhed til en fungerende forfatningsmæssig enhed trods de nationale modsætninger og det forhold, at Danmark allerede havde en grundlov, Junigrundloven fra 1849 (jf. opslaget “Kongelig erklæring angående rigets forfatningsmæssige ordning, 28. januar 1852” på lex.dk).

Den anden udfordring var ændringen af arveloven. Ikke blot var den ifølge Grundtvig udansk, og både Rigsdagen og det danske folk var imod denne ændring (sp. [2]). Den ændrede arvelov skulle vedtages af den forenede rigsdag, dvs. Landsting og Folketing siddende sammen i én forsamling, og det med tre fjerdedele af stemmerne (Neergaard 1892, s. 768). Niels Neergaard skriver, at lovforslaget til at begynde med ikke så ud til at kalde på nogen særlig modstand (s. 770). Der var uenighed i rigsdagen om teknikaliteter i forbindelse med den nye arvelov (p. 770-778). Det gælder f.eks. hvorvidt Kongelovens bestemmelser om mandlig og kvindelig arvefølge skulle blive stående sammen med den nye arvelov, og træde i kraft, hvis ikke prins Christian fik en søn (s. 771). Det fremgår heller ikke af Neergaard 1892, at lovforslaget havde “hele det *Danske Folk* imod sig”, som Grundtvig ellers hævder (Grundtvig 1853g, sp. [2]).

Forklaringen på Grundtvigs to påstande om manglende opbakning til det nye lovforslag, skal findes i den definition af det at være dansk, som han bruger i artiklen. Den retoriske manøvre er ganske simpel. Dem som ikke tilslutter sig hans bestemmelser af det at være virkelig dansk, og som f.eks. ikke finder tanken om helstaten udansk, de kan ifølge sagens natur og Grundtvig ikke helhjertet støtte forsvaret for fædrelandet, modersmålet og den frie danske folkestemme. Derfor vil der ifølge denne logik være national eller folkelig samling, hvis ellers regeringen var så dansk, som Grundtvig ønsker sig.

Hvis Den Danske Forening skal fremme sin sag må det ske ved at foreningen bidrager “sit til at styrke og trøste det Danske Hjertelag [følelse, fornemmelse; sindelag] og til at fremme en Oplysning, der er baade efter det *Danske Folks Hoved og Hjerte*” (sp. 3). Her vender Grundtvig tilbage til to af de elementer, som han i “Danmark og den

Danske Forening. 1” fremhævede som vigtige værn mod uheldig indflydelse fra Tyskland. Det danske *hjertelag* styrkes:

ved *Oplysning* dels om de menneskelige Vilkaar i det hele og især om vort *Fædernelands*, vort *Modersmaals* og vort *Folks* Eiendommeligheder [særegenheder, særpræg], baade fordum og nu, saa det sees, at baade er disse værd at elske og holde fast ved, og tillige har de hidtil havt saamegen *Lykke* [held, god skæbne] med sig under megen Modgang og i et længere Tidsløb end de fleste Folk og Riger har lagt tilbage, at vi godt tør haabe, naar vi kun ikke opgiver os selv, snart igjen at opleve bedre Dage (Grundtvig 1853g, sp. [3]).

Oplysningen må være levende og folkelig, dvs. national, og den må bæres af det talte og levende ord. Det skrevne ord, “Pen og Blæk, Bøger og Blade”, gør mindst gavn “fordi de ere **døde** altsaa ogsaa aandelig og hjertelig *magtesløse* Ting, der ikke ved nogensomhelst Overtro eller Hexekunst [dvs. heksekunst] kan selv blive *levende*” (sp. [3]).

Den midterste del af “Danmark og den Danske Forening. 2” former sig som en apologi for det levende ord. Det levende ord “hvori Liv og Lys, Aand og Ord, Hjertelag [følelse, fornemmelse; sindelag] og Røst [stemme], kan følges ad og virke sammen paa alle Mennesker, som har Øren at høre med, enten de er smaa eller store, lærde eller vankundige” står i modsætning til det Grundtvig kalder “halvlatinske, halvtyske eller heel pluddervælske [uforståelige, kaudervælske] Bøger” (sp. [3] f.). Grundtvig nærer ingen illusioner med hensyn til Den Danske Forenings trykte blad *Dannebrog*. Det er ikke det skrevne som sådan, der er pointen med bladet. Hvis ikke det formår at “sætte endeel ægte danske Munde i Bevægelse”, da må bladet betragtes som mislykket, hvor godt det end måtte være (sp. [4]). Han understreger, at det danske sprog er mere end godt nok til at modtage og videregive den oplysning, der er nødvendig for at tjene Danmark og det danske folk bedst uden at konsultere “al Verdens Bøger, eller dog med en stor Hob af dem baade paa døde og levende Sprog” (sp. [4]). Dem som ligger under for den fordom, at det danske sprog ikke er det bedste værn mod fremmed indflydelse, de må ifølge Grundtvig have det fra tyske professorhjerner (sp. [4]) eller have læst det i tyske bøger (sp. [5]). Når disse forestillinger eller fordomme ikke kan have dansk ophav, er grunden den, at “saadanne Misfostre bar aldrig nogen Dannekvinde [brav dansk kvinde] under sit Hjerte” (sp. [4]). Håbet for fremtiden knyttes til de danske kvinder.

Det er ikke første gang i *Dannebrog*, at Grundtvig binder håbet om en bedre fremtid for Danmark til kvinderne. I digtet “Den Danske Nødvendighed” (1853d) forsvaret Danmark sig med kærlighed mod Tysklands rå magt (se indledningen til “Den Danske Nødvendighed” [her](#)). I “Freias Løvsal” (1853f) er strategien den samme: Danmarks styrke og værn mod trusler udefra knyttes til egenskaber, som dem Freja repræsenterer (dvs. kærlighed) og i langt mindre grad rå styrke, som dem Thor repræsenterer (se indledningen til “Freias Løvsal” [her](#)).

Grundtvig afslutter sin advokatur for sammenhængen mellem sprog og erkendelse med at ironisere over det han kalder “vort Modersmaals Aandløshed og om den Danske Sjæls uophørlige Umyndighed” (sp. [4] f.). Fordommene mod det danske

sprogs mangler stammer fra folk, der nok taler dansk, men et dansk som de tilsyneladende har lært fra tyske bøger (sp. [5]). Grundtvig slår fast, at intet folk bliver mere oplyst end, hvad de kan udtrykke på deres modersmål. Og det nytter ikke det mindste om de “end i Tankerne gjorde nok saa mange Reiser til Paris, til China og til Maanen” (sp. [5]). Danskerne er altså bedre tjent med “den *fattige* Oplysning”, de kan udtrykke på deres modersmål “end den *rige* Oplysning, som kun lader sig modtage og udtrykke paa Latin eller Tysk” (sp. [5]).

Hindringerne for dansk oplysning til gavn for Danmark og danskerne lader sig ikke fjerne ved et pennestrøg. Det skrevne ord, det vil her sige *Dannebrog*, kan gøre “Folket bekiendt med de folkeligste [mest nationale] Bøger paa Modersmaalet, og skøndt ogsaa her levende Mennesker og Munde [sprog, stemme, tale] hver paa sit Sted, maa udrette det meste, saa kan dog vist nok [helt sikker, bestemt] et *Blad* af Omfang som ‘*Dannebrog*’ ogsaa bidrage noget dertil” (sp. [6]). Grundtvig gør sig ingen forestillinger om, at *Dannebrog* kan blive et dagblad. Det er der ikke penge til. Og det er bedre med et godt ugeblad end et ringe dagblad (sp. [6]).

Grundtvig inddrager også sine tanker om den lærde skole og højskolen, og hvordan de hver for sig bidrager til national livsoplysning (sp. [7]). Det er ikke nok, at drenge kun går i skole til de er 14-15 år gamle, sådan som de højlærde i latinskolen bilder sig ind (sp. [6]). Oplysning er ikke noget der slutter når man er fyldt 15. Siden skolen i købstæderne og på landet er både gode og det modsatte, da må der nødvendigvis findes “folkelige [nationale] Høiskoler [højere læreanstalter] for den *voxne Ungdom*, naar vi skulde have mindste velgrundet Haab om *folkelig* [national] *Livs-Oplysning* hos vore Bønder, Haandværkere, Kiøbmænd, Sømænd og Rigsdagsmænd i det hele [under et, samlet]” (sp. [8]).

Når Grundtvig skriver, at “i min Magt at oprette en dansk-folkelig [national dansk] Høiskole [højere læreanstalt], som jeg ønsker og haaber, den ‘Danske Forening’ vil finde sin Understøttelse værd”, har det en konkret anledning (sp. [6]). Den Danske Forening havde planer om at oprette en højskole. Da Grundtvig fyldte 70 år, fik han af foreningen overrakt et gavebrev. Med gavebrevet fulgte 7.000 rigsbankdaler. Pengene var resultat af en indsamling i Norge og Danmark, og pengene var øremærket til at grundlægge en folkelig højskole i Grundtvigs ånd (se indledningen til “Festen for Grundtvig” [her](#)).

Grundtvig afslutter “Danmark og den Danske Forening. 2” med at opsummere, hvad han har haft for øje med *Dannebrog*. Grundtvig bruger betegnelsen bogorm om lærde pedanter. Det er ikke negativt ment. Han kalder bl.a. sig selv for bogorm i *Skribenten Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Litteraire Testamente* (Grundtvig 1827, s. 8). Med *Dannebrog* er det håbet at skabe en bogfugl, som en folkelig pendant til bogormen. De mange bogfugle skulle skrive “anderledes *folkelige* [nationale] Bøger end vi nu har, om alt hvad der lader sig fatte af et opvakt Folk, det følger jo af sig selv”. Lykkedes det da ser man hvad “jeg har havt for Øie med ‘den Danske Forening’ som med alt hvad jeg har talt og skrevet om folkelig [national] Oplysning og om en *dansk-folkelig* [national dansk] Høiskole [højere læreanstalt]!” (Grundtvig 1853g, sp. [8]).

4 Efterspil

I slutning af november 1853 blev Frederik Barfod afskediget som redaktør af *Dannebrog*. Baggrunden for fyringen var, at Grundtvig havde forbudt Barfod at publicere den politiske artikel “Karl Moltkes ‘Reskript’” (Barfod 1853, s. 200-203). Barfod valgte at trodse Grundtvigs instruks, og artiklen blev trykt i *Dannebrog* nr. 36, 25. november 1853, sp. [2]-[8]. Barfod blev sat fra bestilling med øjeblikkelig virkning, mens Grundtvig selv overtog redigering af ugebladet resten af året. Grundtvig var åbenbart meget irriteret og vred på Barfod.

Efter udgivelsen af dobbeltnummeret 37-38 den 29. november 1853, udgav Grundtvig den 2. december et *nyt* nummer 36 af *Dannebrog*. Det er dette nummer 36, der indeholder “Danmark og den Danske Forening. 2”. Ikke nok med det. Efter det nye nummer 36 fra 2. december, fulgte den 30. december nok et *Dannebrog* nummer 37 (Bibliografien, bind 3, s. 121). Årgangen blev afsluttet med dobbeltalbummet 38-39 dateret 31. december 1853.

Barfod har i *Et Livs Erindringer* givet sin version af stridighederne omkring den redaktionelle linje i *Dannebrog*. Ifølge Barfod fik han frie hænder som redaktør, og Grundtvig var så fornøjet med hans indsats, at det ifølge Barfod ikke var tilladt at “gøre løjer med det” (s. 201). I erindringerne slår han uden tøven fast, at det var ham, der stiftede Den Danske Forening (Barfod 1938, s. 200). Ud over at tage æren for foreningens oprettelse, understreger han også urimeligheden i Grundtvigs beslutning.

Det var et hårdt slag for Barfod, da han blev afskediget fra bestillingen som redaktør. Han blev indkaldt til et møde med Grundtvig, mens han var i gang med anden del af artiklen om Carl Moltke. Da han dagen efter mødet afleverede anden del af artiklen i trykkeriet, fik han der den besked, at Grundtvig havde nedlagt forbud mod, at den blev trykt (s. 201 f.). Grundtvig kasserede i tillæg artikler af Barfod, hvor han havde skrevet kritisk om godsejere. Barfod mistænkte derfor Marie Toft for at have haft en finger med i spillet. Striden mellem de to blev dog bilagt, da Barfod opsøgte Grundtvig kort efter Marie Tofts død 9. juli 1854, hvor han blev modtaget som en gammel ven (s. 204).

5 Anvendt litteratur

- Barfod, Frederik (1853) “Karl Moltkes ‘Reskript’” i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 36, 25. november, sp. [2]-[8]. København.
- Barfod, Frederik udg. (1938) *Et Livs Erindringer. Med Noter af Albert Fabritius*. København.
- Bibliografien, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Enevældens faser 1680-1848, <https://lex.dk>.
- Grundtvig, N.F.S. (1827) *Skribenten Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Litteraire Testamente*. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1831) *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1848) "Tale i den Slesvigske Hjelpeforening" i *Danskeren. Et Ugeblad*, bind 1, nr. 6, 26. april, s. 84-96. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853a) "Indbydelse til en Dansk Forening" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 1, 21. maj, s. [1] f. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853b) "Foreløbige Bestemmelser ved Grundelsen af 'den Danske Forening'" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 1, 21. maj, s. [2] f. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853c) "Velkomst til den Danske Forening" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 2, 28. maj, sp. [4]-[8]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853d) "Den Danske Nødvendighed" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 5, 17. juni, sp. [1]-[4]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853e) "Danmark og den Danske Forening. 1" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 6, 24. juni, sp. [1]-[5]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853f) "Freias Løvsal" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 7, 1. juli, sp. [1]-[4]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853g) "Danmark og den Danske Forening. 2" i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 36, 2. december, sp. [1]-[8]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 2: (1821-1872). København.
- Hjelholt, Holger (1949) "Under Junigrundloven (1849-1866)" i *Den danske rigsdag 1849-1949*, bind 1: *Rigsdagens historie 1849-1866*, red. Knud Fabricius, Hartvig Frisch, Holger Hjelholt, Mouritz Mackeprang & Andreas Møller, s. 93-340. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Kongelig erklæring angående rigets forfatningsmæssige ordning, 28. januar 1852, <https://lex.dk>.
- Neergaard, Niels (1892) *Under Junigrundloven. En Fremstilling af det danske Folks politiske Historie fra 1848 til 1866*, bind 1. København.
- Ravn, Kim Steen (2022) "Indledning til 'Til de høiærværdige Norske

Præstemænd Wexels og Steensrud!’, ‘Festen for Grundtvig’, ‘N. F. S. Grundtvigs Højskole’, ‘Den sande og den falske Oplysning’ og ‘Om Skolesagen i Danmark’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).

- Ravn, Kim Steen (2023) “Indledning til ‘Den Danske Nødvendighed’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Ravn, Kim Steen (2024) “Indledning til *Indbydelse til en Dansk Forening*, *Indbydelse til en Dansk Forening*, ‘Indbydelse til en Dansk Forening’, “Foreløbige Bestemmelser ved Grundelsen af ‘den Danske Forening’”, ‘Det Danske Folk’, ‘Den Danske Forening’, ‘Velkomst til den Danske Forening’ og ‘Valg-Dagen’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Ravn, Kim Steen (2025) “Indledning til ‘Freias Løvsal’” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Wendel-Hansen, Jens Lei (2023) “Life, unity and the pursuit of enlightenment. Grundtvig and the Danish constitution” i *Journal of Constitutional History*, s. 109-141. Macerata.